

II Lukemisen avuksi

Omaa oppimistaan voi tutkia ja kehittää. Jokainen tietää jo toisen asteen opintoja aloittaessaan jotakin omasta tavastaan oppia. Oman lukemistavan tutkiminen ja uusien tapojen kokeileminen kannattaa aina.

ERILAISIA TAPOJA LUKEA

Lukemalla etsitään tietoa, halutaan oppia uusia asioita ja ymmärtää niitä. Lukemisen strategiat eli menetelmät voidaan jakaa kahteen päätyyppiin: 1) toistaviin ja 2) muokkaaviin.¹

Toistavia strategioita ovat esimerkiksi mekaaninen kertaus, alleviivaus, muistiinpanot ja tekstin kopioiminen.

Muokkaavia strategioita ovat esimerkiksi omin sanoin kirjoitetut tiivistelmät, kaaviot käsitteiden välisistä suhteista (esimerkiksi mielle- ja käsitekartat) ja johtopäätökset.

Ymmärtävän lukemisen menetelmiä tärkeämpää on motivaatio, se, että pitää luettavaa asiaa tärkeänä. Kun tiedät mitä teet ja seuraat omaa oppimistasi, alleviivaaminen tai huutomerkkien kirjoittaminen sivun reunaan voi tuottaa yhtä hyvän tuloksen kuin miellekartan piirtäminen. Tässä esitellään joitakin hyväksi koettuja tapoja hahmottaa tekstiä, ymmärtää ja painaa mieleen luettua tekstiä.

YLEISIÄ OHJEITA

1. Silmäile ensin koko teksti.

- (a) Mikä on tekstin aihe?
- (b) Miksi se on kirjoitettu, kuka sen on kirjoittanut?
- (c) Millaisia väliotsikoita tekstissä on?

2. Mieti, miksi sinä luet tekstiä.

Minkä vuoksi lukeminen on tärkeää?

3. Muistele, mitä jo tiedät tekstin aiheesta.

4. Suunnittele lukemista.

Kuinka paljon tekstiä on, onko se vaikeaa lukea, kuinka kauan aikaa lukemiseen menee ja kuinka paljon sinulla on aikaa käytettävissä.

5. Keskity ja sulje muut asiat mielestäsi.

Etsi itsellesi sopiva lukemispaiikka. Yksi keskittyy parhaiten kirjastossa, toinen kotona lattialla maaten. Joku ei pysty lukemaan ilman purukumia, joku kuuntelee musiikkia lukiessaan – tärkeintä on, että löydät itsellesi sopivan tavan.

¹ Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 1999. Tutkiva oppiminen. Helsinki: WSOY.

6. Valitse sopiva lukemista ja ymmärtämistä helpottavat tapa ja lue uudelleen.

Lukemista ja luetun tekstin ymmärtämistä helpottavia tapoja on useita, ja niitä kaikkia kannattaa kokeilla. Kokeilemalla löydät itsellesi sopivimman tavan.

Suomalaisessa tutkimuksessa² todettiin, että yliopiston pääsykokeisiin valmistautuessa **käsite- ja miellekarttojen tekeminen auttoi enemmän kuin jokin toinen muistiinpanotekniikka.**

Alleviivaus ja muistiinpanot

Opettaja on varmasti joskus kehottanut sinua alleviivaamaan oppikirjasta jonkin tärkeän virkkeen. Lukiessasi sinun pitäisi itse löytää alleviivattava tärkeä virke tai otsikko. Miten?

- Tarkastele **otsikkoa** ja väliotsikoita – ne johdattavat tekstiin, ja joskus ne sisältävät olennaista tietoa niitä seuraavasta luvusta.
- Tarkastele **kuvia** – oppikirjan tekstien yhteydessä kuvat havainnollistavat olennaista asiaa.
- Onko jotakin painettu **lihavoinnilla** tai kursiivilla – joskus olennaisia sanoja tai virkkeitä on nostettu tekstistä esille.
- Onko tekstissä ingressi eli **alkukappale** – se on yleensä 2–4 virkkeen pituinen tekstin alussa oleva yleiskuvaus, joka kertoo tulevan tekstin aiheen ja pääajatuksen. Ingressi on yleensä painettu eri tavalla kuin muu teksti.
- Onko tekstin lopussa **tiivistelmä** tärkeistä asioista – oppikirjoissa on usein varsinaisen tekstin jälkeen erotettu tiivistetty, olennaisten tietojen kokonaisuus.

Edellisten perusteella olet löytänyt jo suuren osan tekstin olennaisesta tiedosta. Muistiinpanot kannattaa tehdä erilliselle paperille. Listaa keskeiset asiat. Voit kirjoittaa myös kokonaiset lauseet ja alleviivata tärkeimmät sanat.

Mielle- ja käsitekartat – kuvat tekstistä

Kun teet tekstistä karttakuvan, joudut samalla tiivistämään itse tekstiä ja poimimaan tärkeimmät asiat. Kuva helpottaa tekstin jäsentämistä ja asioiden keskinäisten suhteiden ymmärtämistä. Pystyt kuvan avulla näkemään kokonaisuuden. Mieleen painaminen ja luetun tekstin kertaaminen helpottuu.

Miellekartta:

- Ota puhdas paperi ja laita se mieluiten vaakasuoraan.
- Kirjoita paperin keskelle tekstin mielestäsi tärkein käsite.
- Mieti, mitkä käsitteet ja aiheet liittyvät siihen. Piirrä tärkeimmästä käsitteestä viivoja sen ympärille ja kirjoita muita käsitteitä ja aiheita viivoille. Jatka.

² Lindholm-Ylänne, S., Lonka, K. & Slotte, V. 2001. Aiotko opiskelijaksi? Helsinki: Oy Edita Ab.

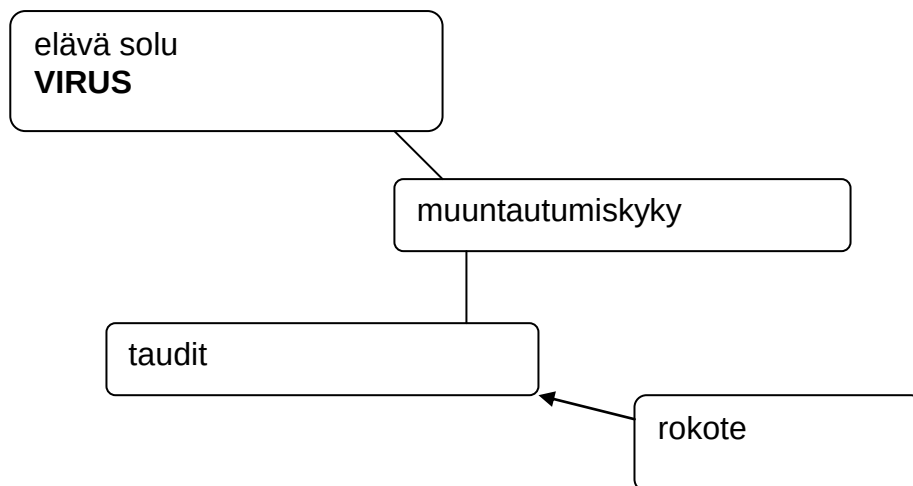
Esimerkki miellekartasta.

Virukset ovat pienimpiä tunnetuista elävistä eliöistä. Virus voi olla miljoonasosa bakteerin koosta. Niitä voi nähdä vain elektronimikroskoopin avulla. Useat virukset ovat vaarattomia, mutta jotkut saattavat aiheuttaa erilaisia tauteja, joita me kaikki olemme joskus sairastaneet.

Virukset löydettiin vasta 1930-luvulla. Jotkut tutkijat sanovat, etteivät virukset täytä elion tunnusmerkkejä. Viruksilla toki on geneettistä informaatiota sisältävä keskus, kuten soluillakin, mutta virus ei koskaan elä yksin. Virukset tunkeutuvat eläviin soluihin, ja solun sisällä ne saavat solun tuottamaan lisää viruksia. Kun saastunut solu kuolee, virukset tunkeutuvat muihin soluihin.

Virukset ovat muuntautumiskykyisiä. Ne muuttuvat vähitellen ja uudistuvat erilaisiksi. Näin esimerkiksi nopeasti ja laajalle leviävät influenssavirukset ovat joka vuosi erilaisia.

Useita bakteerien aiheuttamia sairauksia voidaan parantaa antibiooteilla. Viruksen aiheuttamiin sairauksiin on myös kehitetty torjuntakeinoja, joista erilaiset rokotteet ovat tunnetuimpia. Rokotteilla pyritään siihen, että elimistön omat valkosolut alkaisivat tuottaa vasta-aineita. Tavallisesti rokotteessa on pieniä määriä heikennettyjä viruksia. Näin pieni määrä viruksia ei aiheuta sairautta, mutta saa valkosolut tuottamaan vasta-aineita, jotka estävät virustartunnan.

Miellekartta on aina tekijänsä miellekartta, eikä ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa tehdä miellekarttaa.

7.Varmista, että ymmärrät keskeiset käsitteet: etsi avainsanat ja selitä ne itsellesi.

(a) Poimi tekstistä avainsanat, joskus saat ne opettajalta, joskus ne on kirjoitettu tekstin oheen. Avainsanoja voi olla myös otsikossa tai väliotsikoissa.

(b) Keskustele ja kysele – usein jokin sana on vaikea ymmärtää, vaikka katsot sitä sanastosta tai sanakirjasta. Kysele opettajalta ja opiskelutovereiltasi. Monet vaikeat asiat avautuvat, kun keskustelet niistä arkikielellä.

8. Käytä sanastoja, tee oma sanasto

(a) Laadi eri oppiaineisiin suomenkielisiä sanastoja – kun olet kerran selvittänyt jonkin vaikean sanan merkityksen, kirjoita se muistiin. Useimpia luonnontieteiden, historian ja yhteiskuntaopin käsitteitä tullaan käyttämään koko koulu- ja opiskeluajan.

(b) Sanastovihko, johon voit tarvittaessa myös piirtää kuvia ja kaavioita, on osoittautunut hyväksi, samoin sanaston tekeminen tietokoneella.

9. Keskustele tekstin kanssa.

(a) Kun olet tehnyt tekstistä muistiinpanot tai kuvan ja selvittänyt tärkeimmät käsitteet, voit aloittaa refleктоivan lukemisen. Se tarkoittaa sitä, että ikään kuin keskustelet tekstin kanssa.

Mihin aikaisempiin tietoihin voit tekstin yhdistää?

Onko sinulla kokemuksia asiasta?

Millaisia ajatuksia teksti sinussa herättää?

Mitä lisätietoja haluaisit asiasta?

(b) Selitä tekstiä itsellesi. Kerro asioista omin sanoin, voit kirjoittaa myös paperille. Jos sinulla on ystävä, joka opiskelee samaa asiaa, selittäkää tekstiä toisillenne.

(b) Läheskään aina teksti ei ole kiinnostava. Se on pakko lukea, koska se kuuluu johonkin tiettyyn oppiaineeseen tai asiaan. Yritä siinäkin tapauksessa keskustella tekstin kanssa. Jokaisesta tekstistä löytyy ainakin yksi asia, josta tiedät jotakin jo ennestään, josta pidät tai et pidä, josta haluat tietoa lisää.